

אי אפשר לבית מדרש ללא חידוש

בראשית פרק ח' פס' כ"א

"וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ולא אוסיף להכות את כל חי כאשר עשיתי".
המפרשים מסבירים כי "קללת האדמה" המוזכרת בפסוק זה מתיחס למבול. אולם, כאשר נחפש בכל פרשת המבול, לא נמצא כי נקרא המבול "קללת האדמה".
"קללת האדמה" היחידה שמוזכרת היא לאחר חטא אדם הראשון (בבראשית ג' י"ז):
"...ארורה האדמה בעבורך... וקוץ ודרדר תצמיח לך..." ולכן נראה כי קללה זו, הוסרה לאחר המבול. ואם כך שני חלקים יש בפסוק: "לא אוסיף לקלל את האדמה בעבור האדם..." – ביטול קללת האדמה.

"ולא אוסיף להכות את כל חי כאשר עשיתי" – לא יהיה עוד מבול.
כך אפשר גם לפרש כי כוונת המילים "בעבור האדם" אינו על כלל בני האדם, אלא, על אדם הראשון, (וראה רמב"ן על פסוק זה).

ומדוייקים גם הדברים בלשון הפסוקים בבראשית ג' י"ז נאמר: "ארורה האדמה בעבורך" ובפרשת נח נאמר: "לקלל את האדמה בעבור האדם".

לכאורה דברים אלו מפורשים בבראשית פרק ה' פסוק כ"ט: "ויקרא שמו נח לאמר, זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה'". דהיינו, שבתקופת נח סרה קללת האדמה שכבר הייתה קודם ימיו.

כיצד סרה קללת האדמה? זאת, מלמדנו רש"י שם ע"פ המדרש, שנח המציא את המחרישה, וממילא, לא נתבטלה קללת האדמה דהיינו שינוי במצב הטבעי, אלא, שהומצא פתרון לבעיה זו.

במדבר פרק י"ד פס' מ"ב מ"ג

"אל תעלו, כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב, כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם".

מפרש רש"י "על כן" כמו על אשר, כלומר: ונפלתם כעונש על אשר שבתם. ונראה לפרש "על כן" ממש כמשמעו. לכאורה הרי צדקו המרגלים בתארם את הארץ. "ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא, וזה פריה. אפס כי עז העם היושב בארץ..." ובאמת, מבחינה צבאית טקטית, לא יכלו לכבוש את הארץ. אם כן, מה חטאם? אלא, שלא האמינו בה' שבקרבם, שבעזרת ה' יכולים הם לנצח, גם אם יש עדיפות צבאית לאויב. עכשיו, מתחרטים בני ישראל ויצאים להלחם, אבל עכשיו, ה' לא בקרבם. לכן אומר להם משה: אל תעלו, תזכרו בסיבת סירובכם לעלות לארץ בגלל העדיפות הצבאית, ממילא, עכשיו, שאין ה' בקרבכם העדיפות הצבאית מכרעת. "כי על כן שבתם מאחרי ה'" והרי עכשיו "לא יהיה ה' עמכם" ולכן "אל תעלו".

בדין הרחקת אילן משדה חבירו

חיים ברנר

במאמרי על "סוכה העשויה ככבשן" (מעליות א') הראתי כי חשבונם של חכמים בחישוב שטחים והקיפים בצורות מעגליות הוא מדוייק, אולם, מכיון שלא ניתן להביא בגמ' את פירוט החשבונות במדוייק כאשר המספרים שבהם משתמשים בחשבונות אלו הם לא רציונליים $(\sqrt{2}, \pi)$. ומפני לימוד הגמ' בע"פ עשו את החשבונות בצורה לא מדוייקת, כאשר אמר ש $\pi = 3$. אבל, בסיכום סופי נותנים תוצאה מדוייקת (ע"פ חשבון עם ערכים מדוייקים באותה דרך המתוארת בגמ'), וזהו פירוש הביטוי "ולא דק" המופיע בגמ', לא שהתוצאה לא מדוייקת אלא שהחשבון לא מדוייק.

ננסה להסביר לפי זה את הגמ' בבבא בתרא דף כו: וכו'. עולא אומר שם שאדם צריך להרחיק עץ משדה חבירו 16 אמות, ואם לא הרחיק הרי הוא גזלן מפני שהשורשים יונקים בשדה חבירו ולכן אומר עולא שאינו מביא ביכורים מאילן זה.

מנסה הגמ' לברר מה המקור לדין זה, ולומדת את הדבר מהלכות שביעית ששלשה עצים מצטרפים בשטחם ונחשבים לשדה בית סאה (2500 אמ"ר) ומותר לחרוש את כל השדה ערב שביעית עד עצרת. אם כך כל עץ תופש שטח של $2500/3$ אמ"ר שזה $833\frac{1}{3}$ אמ"ר. עולא אמר שצריך להרחיק את האילן 16 אמות. ומדובר במעגל של 16 אמות סביב לעץ ולכן השטח לכל עץ הוא 768 אמ"ר $(\pi r^2 = \pi \times 16^2 = 3 \times 16^2)$ ואומרת הגמ' שנשאר $\frac{1}{2}$ אמה ולא דק.

הסברי רש"י ותוס' במקום מהו התיקון של $\frac{1}{2}$ אמה תמוהים ביותר. (תוס' אפילו משנה את הגירסא ל $\frac{2}{3}$ אמה) ננסה להבין מהו תיקון זה.

להסביר שמדובר בטעות בשטח, של $\frac{1}{2}$ אמ"ר אי אפשר. כי אפילו נשתמש בערך מדוייק ל π , נקבל שהשטח לפי עולו הוא 804,248 אמ"ר $(\pi \times 16^2)$ וההפרש בין שטח זה לשטח שנאמר במשנה בשביעית $(833\frac{1}{3}$ אמ"ר) הוא יותר מ-29 אמ"ר ולא $\frac{1}{2}$ אמ"ר. ואם כך נשארנו בקושי, מהו ה" $\frac{1}{2}$ אמה"?

נראה שרוצה הגמ' להגיד שרוחב עץ ממוצע הוא $\frac{1}{2}$ אמה, והשטח לגבי שביעית, הרי כולל את העץ. ולגבי הרחקה הרי אנו רוצים בלעדיו (שמרחקים 16 אמות מן האילן).

ולכן ניקח את השטח $833\frac{1}{3}$ אמ"ר לגבי שביעית, הכולל את העץ, בתור מעגל. ונמצא את רדיוסו.

$$r = \sqrt{S/\pi} = \sqrt{833\frac{1}{3}/\pi} = 16.287$$

ומכיון שלצורך הרחקת העץ משדה חבירו, המרחק לא כולל את העץ, נוריד מרדיוס זה את רדיוס העץ דהיינו 0.25 אמות ונקבל את המרחק שצריך להרחיק אילן משדה חבירו ע"פ המשנה בשביעית $0.25 \rightarrow 16.287 = 16.037$ אמ', ואם כך עולא לא דייק ב-0.037 אמ' ויחסית לגודל ההרחקה 16 אמות זה זניח.

אם כך ראינו שוב כי מה שנאמר בגמ' "לא דק" אין הכוונה שהתוצאה לא מדוייקת, אלא שמהלך החשבונות לא מדוייק ובי- $\frac{1}{2}$ אמה של רוחב העץ לא דייקו כדי להקל על הלומד בע"פ.